

# LUCEAFĂRUL



## SUMARUL:

GEORGE BARIȚIU (articol comem.)	<i>Al. Ciura</i>
DIMINEAȚA (poesie)	<i>Nic. Otavă</i>
LA REDACȚIE (schită)	<i>Simin</i>
NOSTALGIE (versuri)	<i>George Stoica</i>
HOTUL (schită)	<i>I. Argîrbiceanu</i>
CEVA DESPRE AȘA-NUMITUL «ADEVĂR POETIC»	<i>Dr. V. Moldovan</i>
TRAGEDIA OMULUI (Madách), Tabloul VII.	<i>Octavian Goga</i>

RAZE VESELE PRIN NEGURĂ PO- SOMORITĂ	<i>G. T.</i>
PLAGIATURI MUZICALE ȘI LITE- RARE	<i>X.</i>
Cronică și notițe. — Cărți și reviste. — Poșta re- dacției.	
ILUSTRĂȚII: Francisc Lenbach — Mauriciu Jókai — Dșoara Marioara Dogée — Escursiunea dela Ghio- roc. — Coperta de d-nul Lascar Vorel (München).	



## A V I S.

Onorații restanțieri sînt rugați cu insistență a-și achita abonamentul în timpul cel mai scurt, spre a nu fi necesitați a le face eventuale neplăceri.



## ABONAMENT:

Abonamentul se plătește înainte! Pe un an: 12 cor.; pe  $\frac{1}{2}$  an: 6 cor. Pentru învățători, preoți săraci și studenți, : numai pe un an: 7 cor. În România: un an: 16 lei;  $\frac{1}{2}$  an: 8 lei. Pentru preoți învățători și studenții din România, numai pe un an 12 lei. Un număr 50 bani, în România: 65 bani.

---

La redacție se află de vînzare colecția „Luceafărului“ din anul trecut cu prețul de 10 coroane.

---

On. abonenți sînt rugați a ne comunica adresa exactă și completă pe verso cuponului dela mandatul poștal, împreună cu numărul de expediție de pe adresă.

---

Autorii, cari voesc să li se anunțe apariția publicațiunilor, sînt rugați a ne trimite cîte un exemplar. Rugăm în deosebă pe autorii din România.

---



## GEORGE BARIȚIU.

(Cu ocazia desvălrării monumentului.)

Înainte cu unspre-zece ani, d-l dr. Bunea spunea în discursul funebral rostit la înmormîntarea lui Barițiu: „dacă poporul român nu va ști afla în munții patriei sale atîta granit ori marmoră, cît să însemneze mormîntul lui pentru totdeauna, tot se vor afla destui oameni de inimă, cari cel puțin în piepturile lor vor păstra amintirea binecuvîntată a nemuritorului George Barițiu“...!

Cu alte cuvinte, oratorul părea a zice: ne sis posteritas ingrata.

Și iată, că după un deceniu, mormîntul modest al Nestorului jurnalisticeii noastre e împodobit cu monument.

*Familia* i ridică monument lui Barițiu, iar poporul român — mărita nație romînească — i păstrează amintirea în — inimă.

Invers ar fi fost mai cinstit.

Căci fondatorul de strălucită aducere aminte al școalelor din Brașov, al primului ziar politic și reviste literare, presidentul Academiei și al Asociațiunei, istoriograful veacurilor din urmă a țării noastre, a lăsat comori neprețuite pe seama națiunii, iar cît pentru familie, în afară de strălucirea numelui lui, a murit sărac.

Modest cum a fost și surprins de dragostea și admirația ce îl împrejmuia în declinul vieții, el singur ar respinge și

acest tribut al recunoștinții atît de bine-meritat. Oamenii cu adevărat mari sînt atît de preocupați de *idealul* ce îl urmăresc, încît pierd măsura propriei lor individualități.

Dacă spiritul marelui defunct, ar putea să aprecieze singur inaugurarea acestui monument ar zice:

„Dragii mei! Mai mult decît bronzul și marmora voastră, valorează conștiința datorinții împlinite. N'am fost în viață și acum sînt cu atît mai puțin, prietenul nestatornicei aura popularis. Ca valul se înalță, ca el se coboară...

„Dacă totuși ați ținut să ridicați monumentul, el are să perpetueze *ideile*, cari m'ați călăuzit, iar nu amintirea mea personală“... .

Din lumea lui de nemurire, Barițiu ar spune adevărul, grăindu-ne ast-fel.

El nu are nevoie de aceste deșerte po-doabe ale măririi.

Avem însă noi.

Și ați mai ales lipsă urmașii noștri, cari nu-l vor cunoaște decît din operele lui.

Preocupațiunile zilnice și lupta pentru existență lasă așa de puțin timp generației de astăzi de a se gîndi mai cu dinadinsul la spiritul înalt de jertfă, de care a fost călăuzit Barițiu și tovarășii lui!

În goana aceasta neînteruptă, în aler-

<sup>1</sup> Dr. Bunea, Discursuri pag. 41.



garea după o firmitură de pîne, în străduința neobosită de a *aduna avere* înainte de toate, modestul monument de lîngă biserica din Sibiiu va fi un prilej de înaltă reculegere sufletească, un memento binefăcător.

Bustul lui Barițiu va revoca în mintea trecătorului grăbit vremurile de idealism, cînd interesele neamului erau mai pre sus de cele personale și cînd oamenii luptau o viață întreagă în ajungerea unei ținte ideale, rămînînd în aceeași vreme săraci pînă la moarte.

Bustul lui Barițiu va revoca în mintea tuturor icoana omului de știință, a dascălului unui neam întreg.

Și trecătorul va tresări pe o clipă din aîurare, un gînd luminos i va trece prin minte, își va descoperi capul și va trece plin de evlavie pe lîngă locul acesta, căci loc sfînt este . . .

Ast-fel influința bărbaților providențiali se perpetuează și după moarte.

Înainte monumentului lui Barițiu închinăm cu evlavie modestul nostru steag.

Fondatorul primului nostru ziar și a celei dintîi reviste literare a aprins numai o „lumînărică“, cum zice el așa de modest, dar din această lumînărică — zice dr. Bunea — s'au aprins alte lumini mari și puternice, cari vor arde pururea în jurul numelui lui Barițiu, ca o aureolă de glorie.

Al. Ciura.

Monumentul lui Cîmpeș - pe lacul Gh. Barițiu - ridicat de elevii săi  
în fața cu Emil Cipidan și Prin Lucian Boleas (pînă 1938)

#### DIMINEAȚA.

Cu grele răsuflete apele dorm,  
Pe lanuri dorm spicele grele.  
Asupra pădurii veghează de sus  
Cetatea eternelor stele.  
Luceafărul bolnav din lumea de 'ngheț,  
Clipește din gene molatic,  
Cînd dorul pribeag de pe-o creastă de ulm  
Și-l geme porumbul sălbatic . . .

Și dorul în gemet se 'nalță la cer  
Cîmpii de îngheț să 'nfioare;  
Luceafărul simte văpaia arzînd  
Și tremură bietul și moare.  
Cu ochii plînși stelele toate se duc  
Pe patul de nori să se culce;  
Din dragostea stinsă în neguri de zări  
Lin picură liniștea dulce.

În taina tăcerii pornește-se vînt  
Să mîngăie trestia 'n vale,  
Pe-ascuns o sărută, dar dragostea lui  
O vîd licuricii din cale.  
Și-o spun licuricii la frunze de soc  
Și socul pădurii, o spune,

Și frunzele toate grăbite tresar  
Și 'ncepe pădurea să sune.

Se duce iar' vîntul pribeagul drumeț  
Sfios filfăind din aripă,  
Din doru-î nestîns și 'n vecl călător  
O doină domol se 'nfrîpă.  
Și doina o cîniă alunii din crîng  
Și-o tremură 'n murmur isvorul,  
Și doina trezește și turma din deal  
Și turma trezește păstorul.

Din funduri de peșteri vin umbre șireag  
Și-ascultă durerea cîntării,  
De patima doinei și umbrele mor  
Cu lacrimi plîng genele zării,  
Și doina se sbate și frunzele plîng  
Și codrul prelung se 'nfioară,  
Cînd lată prin neguri cu sîrg străbătînd  
O rază solie pogoară:

Deschideți larg poarta cărunților brazî  
Să vie 'mpăratul mării,  
Să mîngăie jalea nestînsului dor  
Să 'mpace durerile firii . . .

NIC. OTAVĂ.

## LA REDACȚIE.

În sfârșit, după doi ani de zile, mi-a fost dat și mie să urc cele trei caturi ale redacției «Luceafărului.» — Trei sau patru, nu știu sigur dar e sus al naibii, îngrijitor de înalt e nivelul revistei noastre. Și în vreme ce gifăiam la jumătatea drumului, auziam recitându-mi-se din zenitul catului din urmă:

Au nu'nțelegi tu oare  
Cumcă eu sînt nemuritor  
Ear tu — — —

Muritor, domnule, n'ai încătrău! Vorba e că totuși am ajuns. Î-mi dreg puțin glasul, tușesc odată, îmi netezesc părul, și dau să-mi evoc nescăi frase frumoase, la caz că editura și redacția responsabilă m'ar primi oficial. Editorul însă — aflate pe semne de venirea mea — s'a fost dus «în Cătane», iar poetul de curte tocmai se tolănise pe otomanul literar al redacției.

— Noroc ficiori. . .

Pe pianul din față erau risipite colecții de-ale «Luceafărului», câteva coperte nouă, jur de jur colecții de jurnale, reviste de a căror nume nici nu auzisem, scrisori și țigarete, corecturi și iar scrisori. De pe un dulap statueta celor trei grații să uita cu mirare la chaosul acestei redacții moderne, iar bustul lui Molière zimbăia cu un fel de problematică bunătate asupra acestor tinere și stăruitoare nizuinți. . . .

Zăpăcit de atâtea lucruri nouă, nu știam de care să mă apuc mai întâi. Trec peste corectura numărului proxim, și mergem la o cafea.

— Să vezi, — îmi spunea un tovarăș de muncă, să vezi cum o să-mi ceară în curînd o poezie pe telefon.

— Cum așa ?

— În cas, că materialul nu le ajunge, știu că pe vremea asta sînt la cafenea, și corectorul mă solicează la telefon pentru treizeci de șire.

Nici nu întrăm bine și «țalul» ne și spune că tipografia bate telefonul.

— Să vedem, cum să face literatură pe telefon !

Prietenul meu scoate o hîrtie din buzunar și mergem la sonerie.

După cîte-va minute centru ne leagă cu tipografia.

— Halò ! voi sînteți ?

— Noi.

— Ce vă trebue ?

— Așa vre-o cronică mai scurtă, vre-o 20 de șire.

— Cronică nu-î, dacă vreți un sonet ?

— Bun.

— Ia-ți hîrtie și creion !

— Îndată.

Se începe dictando. Prietenul meu spune respicat vorbă de vorbă :

De după nori răsare luna plină

Ăla de colo :

— De după nori . . . mai încet, mă, nu așa repede.

Și luminează cîmpul de bătaie.

— Ce face ?

— Luminează cîmpul de bătaie.

— Bun.

De vînt pădurea neagră să îndoiaie,

— Cum ai spus ?

— De vînt pădurea neagră se îndoiaie !

— Se ogoaie ?

— Se îndoiaie, mă, da ești surd ?

— . . . neagră se îndoiaie, ba nu-s surd, dar spune mai răspicat.

Mugește-adînc și plînge și suspină.

— . . . plînge . . . și ce mai face ?

— Suspină.

Isprăviserăm o strofă. Are mult haz literatura asta telefonică, ales că telefonul îl ai gratis la îndemînă, în vreme ce tramvaiul pînă la tipografie costă parale, iar pe jos nu ajungi dacă nu-ți lai și merinde de drum.

Ne așezăm la masa din colț . . . masa noastră din tinerețe, la care am scris cea dintîi schiță pentru «Luceafărul.» Par' că mă văd cum zimbiam de neîncrezător atunci . . . și chelnerul ne aduce jurnalele, fără ca să uite de cele englezești. Poveste veche. Înainte cu patru ani, cînd am intrat mai întâi în Cafeneaua asta, am cerut «Tribuna.» Mi-a adus-o. Și pe urmă mi-a mai adus vre-o trei jurnale și reviste engleze. Nu știu mutra mea era englezească sau a colegului, cu care venisem. Destul, că pentru a salva aparențele am luat în mînă «Times»-ul, destul de voluminos, ca să ne ascundem după el. Și de cîte ori ne abăteam pe acolo, nu ne mai slăbia chelnerul din englezeștile lui, iar noi le răsfoiam fidel, în vreme ce vecinii dela mesele de alături și țalul însu-și, ne aruncau ochiade pline de admirație.

Ne-am reîntors seara tîrziu, după-ce am constatat, că berea lui «Scholz» nu mai e așa bună ca pe vremurile acelea :

Înbătrînim Nea Niță . . .

Dulapul editorului cu biblioteca era închis. Ne meșterim noi cu vre-o zece chei pînă-l deschidem. Ce de cărți are omul ăsta, ce de minunății ! Tot răsfoim noi, pînă pe la miezul nopții, și nu ne mai săturăm.

Între alte anticități de valoare, am dat și de



vesta lui Zacharie Bîrsan, uitată aici, cînd cu popasul în drumul spre Viena.

— Ne tot scria bietu Zacharie să-î trimitem vesta, că n'are cu ce eși în lume, și nu i-am mai trimis-o.

— Nicî nu i-o mai dați. S'o cinstim mai bine «Casei naționale.» Și preste vre-o 20 de ani, cînd vom avea și noi teatru romînesc, o să i-o arăt ficiorului meu:

— «Vezi, dragul tatii, vesta asta e a directorului dela teatru nostru național . . .»

Pe masa de scris sînt risipite într'o cutie cupoanele dela mandatele abonaților. Frunzărîm prin ele. Un avocat, care trimite 100 coroane, scrie: «Abonamentul pentru dr. V. pe un an»; un învățător folklorist de bun nume, trimite 4 coroane și scrie: «O să colaborez și eu cu material de folklor. Aș trimite mai mult dar din salariul meu de 300 de zloți nu pot. Am trei copii la școală, și mai port vre-o trei foi de ale noastre. Cred, că nu mă veți refusa.

Ne-a venit în minte parabola Mîntuitorului din Evanghelie, cu bănușii văduvii, și mă întrebam, oare care din aceștia a jertfit mai mult?

Alătura de vrafal cupoanelor, vedeam un alt vraf maginar, mai mare ca cel dinaintea noastră: cupoanele neîncasate . . . Dacă chimera aceasta nu ne-ar persecuta, nici nu ne-ar trece prin gînd, că «Lucefărul» nostru ar putea să și apună într'o bună dimineață . . .

Tovarășul meu îmi spune pe un ton glumeț — un fel de Galgenhumor —: Să vezi, mai anul trecut pe vremea asta, editorul era iarăși la miliție. Cu tipografia cea veche ne certaserăm, iară cea nouă nu ne mai credita. Ce era să facem? Ne-am amanetat, dragul meu, perdelele și ce mai aveam, pe urmă am amanetat hainele editorului, toate . . . Am scos un număr frumos, editorul ne felicitază pe o ilustrată: «Bravo băieți, dar de unde drac aveți aște parale?» Pe urmă, cînd s'a întors, a trebuit să umble săracu vr'o trei zile în uniformă, că nu mai avea haine . . .

Sic itur ad astra!

Și ne-am pus pe rîs; zău, că azi nici nu mai poți jertfi pentru literatură, fără să te mai faci și de rîs!

Dar e tîrziu!

Bustul lui Shakespeare dormitează deasupra dulapului, Charidele zimbesc, iar Molière clipește din ochi șiret.

— Culcați-vă băieți, că-î tîrziu.

— Din dulapul de alături redacția responsabilă scoate o sticlă cu rachiu: o înghițitură înainte de culcare.

— Neică Molière, să trăești!

Iau sticla în mîină și închin pentru cel ce lipsia dintre noi:

— Editore dragă, să trăești!

Simin.

## NOSTALGIE.

*Ci-ntoarce-mă vreme de unde-am plecat,  
Sătulu-s de viață streină.  
Mi-e dor de feciori și de fete din sat  
De lunca din vale, mi-e dor de arat,  
De zile mai limpezi, de noaptea senină  
Cu liniștea-î sfîntă, cînd maica se-nchină,  
In zare de slabă lumină.*

*Mi-e teamă d'un zimbet din nobil palat,  
De stele din dalbă cosiță . . .  
Așî vrea să-mi mai riză o fată din sat,  
S'o prinz peste mijloc așa pe'nșărat,  
Să-î cînt la ureche, o doină-doiniță,  
Cînd vîntul aleargă pribeag pe uliță  
Și bate șiret la porțiță!*

*Și muzici și tobe, pompoase alături  
M'aruncă în spaimă de moarte,  
O, unde ești fluer cu dulcile graiuri  
O! unde v'ascundeți părae și plaiuri,  
Pe țarmuri străine să plîng avui soarte  
Și parte n'avu' am, de ce mi-a fost parte,  
De parte-s, o Doamne! Departe!*

*Cin-ntoarce-mă vreme de unde-am plecat  
În codru cu line izvoare,  
Să-mi cînte pădurea un cîntec uitat,  
De cînd eram încă și eu un băiat,  
Și turma cînd paște rărită'n răcoare,  
Să leagăn pe brațe o gingașă floare,  
O rază pierdută de soare.*

George Stoica.

## HOȚUL.

### I.

Două coaste înalte, — una îmbrăcată în iarbă roșietică, păioasă, rară, pe unele locuri pleșuvă, alta purtînd în spinarea cînd încovoiată, cînd ridicată, o groază de pădure de stejari voinicî, de carpinî cu crengî răsfirate, de ulmî înalți, — se răzimau de-alungul celor două marginî ale luncii înguste, cu iarbă mățăsoasă, prin care murmura lucind cînd și cînd în soare, apa vălceleî, curată ca argintul. La poalele pădurî, într'un ungher adăpostit de ochii trecătorilor pe drumul îngust, ce luneca alătura cu văl-cica, prin mijlocul lunceî, scutit de furtună și de viscole de o aripă deasă de stejari porniți a se depărta de trupul pădurî bătrîne, așa cum un braț de rîu se departă de matcă, în culbul acesta întărit, — un coperiș nou de trestie, cu strașinele retezate linie, stă să acopere de tot cei patru păreți nu prea voinicî, albi, văruiți de curînd. Cei trei ochi somnoroși, înduioșați, mulcomi, priviau nehotărîți din albimea păreților, de sub strașina lungă. Podmolul galben, așezat, strîngea căsuța, ca un brîu lat, lipit de un trup plin, tînăr. Un staul pentru vite, cu coperișul roș-verzui, plin de negei de mușchi, cu pereții lipiți, de pe cari începeau să se desprindă scoarțe de lut galbine, sta mai de-oparte, privind în pămînt, așa cum privește omul beat, care pe cîte-va clipite tot o scoate să stea în cumpănă dreaptă. Un șopron pentru care și pluguri și două închizători pe seama grăsunilor erau înșiruite pe lîngă nătăvala de gard, ce înconjura ca un colac ograda. Poarta nouă de brad albea prinsă în roata asta împletită.

Aici se țesuse gospodăria noastră pînă acu patruzeci de ani...

Aici, în culbul acesta fermecat ne-am pomenit din moși-strămoși și aici avea să guste dulceața zilelor bune și să-și poarte greutatea zilelor rele și ficiorul meu Vasile, ce chiar în săptămîna după Dumineca Tomii a celui din urmă an ce ne-a fost dat să-l petrecem la pădure, aduse o hoafă de noră, sprintenă ca prîznelul și mîndră ca trandafirul îmbobocit. O săptămîna în cap s'au adăpostit la noi trei țigani cu gîtul lung,

cu ochi de tăciune, cu mîna vrăjită. Suspinele coardelor vechi din cînd în cînd trezeau șoapte de durere sub boltele întunecoase a codrului bătrîn, dar apoi treziți din zăpăceală haraminele o întorceau iară de joc. Pădurile acestea răsfirate pe coamele dealurilor mari numai atunci auziau glas așîțător de coarde, cînd se făcea ospăț la noi și păstra în adîncurile lor amintirile duioase dela nunțile moșilor și strămoșilor.

Abia două săptămîni de-am venit iar la rînd, în ogașe cu gospodăria. Sita nouă s'a mai dat și cu făina măcinată pe la noi. Ci cu nici un chip nu ne mai eșiau din cap veștile ce ni le-au adus nunțașii. Spuneau, că din temnița întărită dela oraș, în toiul unei nopți pline de furtună și de întuneric, a scăpat un hoț primejdios nevoe mare, care acum e spaîma ținuturilor pe unde trece. Unii ziceau că a fost judecat la închisoare pe viață, alții că îl așteptau ca a doua zi furcile, dar aci cu toți se uneau, că din pricină de omor a ajuns la răcoare.

Cum a scăpat era povestit iar în multe chipuri: ba că ar fi dărîmat păretele de cătră drum în întunerecul nopții, ba că ar fi ros cu o pilă grătelele de fier dela fereastră, ba că a spart ușa... Unii mai povestași spuneau că cu iarba fiarelor s'au ajutat, cu iarbă fermecată, ce i-ar fi pus-o o mîna nevăzută pe butucul din mijlocul temniței, de care era legat cu lanțuri grele. O babă cocoșată zicea, că drăguță-sa i-a dus iarba aceea. Nu mai știa ce să alegi pe sama ade-vărului. Spuneau că-i un bărbat ca la treizeci de ani, un romîn cît un munte, grumazi groși și încordați ca de taur, ochi negri adînci, pă-trunzători. Alții se mestecau în vorbă, că nu-i așa, că-i mic de stat ca un trunchi și că ochii i sînt mici și verzi. În urmă calea-valea, toate acestea pușin ne-ar fi neliniștit, dar ceea-ce ne umplea de groază era, că omul minunat se ținea pe aproape, poate și în pădurile noastre să fi trecut. În satele vecine era bătaia lui Dzeu nici alta! De rămîneau cirezile peste noapte în bătătură, dimineața bieții păstori cu paguba gata: două-trei capete lipseau. Nu grija doar bine? Durmia pe rînd, anume să prindă pe hoț. N'aveau cîni buni? Da să-ți miroase din



bătătură dihania din pădure și răi de te trăgeați jos : erau târcați pe cerul gurii. Cum le ducea? Dracu știe!

Mergeați jitarul să păziască finațele? Bun e Dzeu, de nu-l afla dimineața bătut lat pe vre-o coastă ori în vre-un păriu, de pare că au dat ielele peste el, nu altă ceia! Mai îndrăzne să-și facă cine-va drum către pădure singur? Doar nu și-a urât zilele! Las' să fure acum cine-i viteaz, tot mai mare preț au zilele ca lemnele.

Cînd a pierit îndrăzneala de a mai rămînea cu cirezile noaptea în bătaură, groaza a început să înghețe și mai tare inimile oamenilor : acum periați caii și boii din staule... În vre-o trei sate bolțițele jidanilor au fost călcate și bănișorii, puși bine în cutii de fer, periră ca și cînd n'ar mai fi fost, lăsînd pe perciunați să-și smulgă bărbile roșii.

Se da cu socoteală, ba unii spuneau, că l-au și văzut, că umblă călare pe un cal negru ca tăciunele, țintat în frunte, că e vecinic cu pușca în spate, iar la brîu are vre-o cincî pistoale. Cînd murguțul i s'așterne drumului nu aleargă, ci sboară.

Cîte nu scornesc oamenii? Limbă n'au? Ci-că hoțul de cînd a scăpat la largul lui s'ar fi dat în dragoste cu o văduvioară, făgădăriță în Dealu-Mare, la Făgădăul-roșu, vestit în tot ținutul ca loc de adăpost și întîlnire pentru aceia, căror mai mult le place întunerecul decît lumina... Aici în Dealul-Mare ci că ar aduce el caii și boii furați, ... de unde apoi alți pretini îi fac pierduți pe veci... Iar în făgădăul roșu ci că veselia, chiue toată noaptea, tropotînd îndesat podelele, pe cînd țiganii stau să-și rupă arcușele.

Cîte nu ți se închipue dacă te lași odată pradă închipuirii? Știam noi bine; adică eu, baba, feciorul și nora, — toată suflarea ce ne aflam în căsuța dela poalele pădurii, știam noi bine cum se face din țînțar armăsar. Dar tot ne-au bătut un cuiu în piept scorniturile astea. Sluga nu știa nimic de toate faimele, cîte ne înghimpați pe noi; cît a ținut nunta a fost la stîna din Poeni, că s'a fost bolnăvit baciul și nu era între păcurari nici unul dibaci în facerea cașului ca sluga noastră. De știa, crezi că-l mai puteai îndupleca să intre în pădure cu cei 6 boi și 4 vaci?

Nu era atîta frică de moarte, ceea-ce ne ne-

liniștea. Mai ales pe mine și pe Vasile. De cîte ori am stat noi morții în față, hîrçonindu-ne cu dihaniile codrului? Cîți mistreți îmburzoiați și colțoși ca mama pădurii, cîte potaie de lupi pot să ne mulțumească nouă că i-am ușurat de povara zilelor? Ci, deh! era lucru neobicit-nuit, ce se întîmpla acum. De hoți auzisem noi povestindu-se din bătrîni, cîte grozăvii toate. Atunci umblați alte vremi. Eșiau cu măciuca ferecată în drumul mare, te puneai în aleș și cînd trecea vre-unul cu punga groasă, cu burta roată, cu trei bărbii, ori jidan somnoroși, cu ochi mici, ca două puncte de argint viu, ieșiai de unde te ținea pămîntul și-l trăsnați în numele tatălui. A doua zi erați în sat omul cel mai de omenie, ca și mai nainte. Unde erau pe atunci judecăți ca în ziua de azi, unde să se pomenească de jandarmi, cu întregi coade de cocoși răsărite în pălărie?... Ceva neobicit-nuit, de bună seamă, să mai umble și acum hoți... Și apoi de am fi știut înc'alte de ce lege e! Poate să fie vre-un strein de legea noastră, păgîn la suflet.

Sluga Dumitru, la 4 săptămîni dela nuntă, veni dela stîna: baciul să făcuse bine, și de bucurie a tras o doină din fluer, cînd s'a văzut iar lîngă căldarea cu zăr, de-au prins să tremure frunzele și să suspine nemîngăiete privighitorile. Noi, cei de-acasă, încă ne-am mai uitat de isprăvile hoțului... Serile de vară erau senine și liniștite. Cînd apuca soarele înflăcărât după coasta dela apus, acoperită cu iarbă rară, păioasă, roșatică, umbrele se ridicau încete, molcome peste vîrfurile poleite verde arginții a stejariilor de pe coasta dela răsărit. La poalele pădurii ochii de rouă se ascundeau tremurînd printre firicelele de mătăsă verde. Văzduhul — cînd pădurea de pe culmile cele mai înalte era îmbrăcată în mantia ușoară a umbrii, — era așa de curat, încît mă gîndeam de multe ori, că dacă ar fi o limbă de fer să se lovească de marginile unui clopot uriaș de argint, nu ar putea să răsune mai dulce și să se peardă mai lin cîntecele lui, decît cum străbătea în tăcerea adîncă și se perdeau în șopotul lin al codrului vr'un chiot isbucnit cine știe dela ce tîrlă de departe, sau cum se topea vr'un muget de vacă, trimbișînd tot mai încet, tot



mai încet în pădurile coastelor depărtate... Eū și cu baba durmiam pe podmol, subt strășina lungă de trestie... Mai slabă de puteri, baba adurmea buștean îndată, eū mai colbăiam din pipă și mă mai frământam cu cele gânduri... Nora durmia în casă, Vasile în șopron, așa mai iepurește, cu gândul la pădure.

Dumitru, sluga, om de nădejde, voinic să-ți răstoarne zece dintr'o încercare numai, pipăia cu grije după curea, să vadă de stă tăbacul, își facea vînt pînă'n tindă să-și mai înciripe cîte-va lemnușe de pe solniță, apoi deschidea poarta, dînd drum celor șase boi și patru vaci. Era pășune minunată prin poeni, și ar fi fost păcat să zacă vitele noaptea întregă în curte. Ce ți-o fi și tinerețele astea; lungile-ar Dumnezū sfîntul să le lungească! Te simți în sufletul tău stăpîn pe lumea întregă, și într'o doină tragănată tu-ți aduci raiful pe pămînt... Așa și Vasile ăsta! Cînd să pornea el pe cîntat, nu mă mai răbda inima să mă gîndesc la somn! Doina plîngea trăgănată în tăcerea adîncă, alergînd dela culmea cea mai aproape la alta, pînă ce cuprindea codrul întreg, ce răsuna acum de clocotitul așezat, mulcom, dușos a cîntării curate, arginții. Stelele — puncte de argint topit, — tremuraū în albastrul tăriiilor. Vr'o șoaptă să desprindea din tăcere și să perdea în liniștea plină de visuri a pădurii... Ascultam, ascultam, pînă ce auziam un chiuit strajnic, rînind tăcerile îndepărtate. Semn, că Vasile eșise în poeni...

## II.

După secere; nu se arătară norii de o lună și era o secetă cumplită. Morile, unde obicei-nuiseră să meargă săteni și satele vecine, încetaseră. Staū încremenite, cu b. tucii uscați, cu spițele crăpate. Pe la irugă nici un strop de apă. O moară de foc a unui perciunat, că mai toate mașinile acestea nouă sunt a lor, ciștigase atîta, de nu mai avea Moisa coșuri de ajuns. Drumul la moară trecea pe dinaintea casii noastre. Pușin umblat mai înainte, acum era ca pelea de luciū...

Odată vine pe drum carul cu 4 boi, încărcat cu opt saci pîntecoși alui Ionaș din Porumbari, vechi cunoscut și pretin al meu. Ne strîngem noi mina romînește, și ne uităm în ochi, colea deschis. Cîte nu ne-am povestit, că nu ne

văzusem de mult! Cînd o vrut să plece am băgat de samă, că mai are să-mi spue ceva, i sta pe limbă, gata să zică, și tot n'a zis. «Cînd mă'ntorc am să-ți mai spuī ceva», și pocni odată pe de-asupra boilor, ce porniră încet, greoi, rumegînd... Ce va fi avut să-mi spue omul ăsta?, mă gîndeam. Feciorī de'nsurat nu mai am, fete nici atît!... Și de-odată mi-se făcu lumină în cap: hoțul! De bună samă vr'o veste nouă. Nu mai auzisem de o grămadă de vreme nimic despre el. Dumitru a cutrierat cu vitele toate pădurile, Vasile s'a pierdut și nopți destule cu pușca în spate pe la toate locurile mai dosite și nici o pomeneală de hoț. Dumitru nu știa nici acum nimic de el, Vasile nu mai crede în scorniturile oamenilor, iar eū? Eū pînă acum țineam cu Vasile, dar ce are să-mi spună Ionaș?

A doua zi cei patru boi în funii ronțaneau la mohorul tinăr — cosit de Vasile, — la marginea pădurii, la răcoare... Stam cu Ionaș răzimați de car. El povestea, și eū mă miram.

«Treī zile-s numai de atuncī. Jupînul cîrcimar dela noi aduse mașina de treerat. Grîu sătul, curat ca aurul. Toți aduseră, și nu le-a dat un ciocan de rachiu. Bun. Oamenii flămînzī, hămesiți, sara și-aū cătat de drum, dar părea că așa le fulgeră ochii... Jidanul nimic. De ce bem atîta tot pe datorie? Să sărăcească el? Ba bine, nu sărăci!

Noaptea căzu tăcută peste sat... Vr'un cîne de mai lătra la lună. Colo pe la răsăritul găinușii țipete răgușite, desnădăjduite rîniră de-odată liniștea adîncă, se auziră cîteva troznituri puternice, plînsete înfundate și apoi tropot îndesat de copite, se depărta mereu dela crîșma jupînului, deșteptînd depărtările adurmite.

«Veciniī vin mirați să vază ce-i. Șloim, Baruh și Sela, copiii jidanului, țipaū pe lingă păreți fără astîmpăr: «Hoățele, hoățele! Tulvăroī, tulvăroī!»

Ușa crîșmii spartă; jidanul lingă tarabă legat fedeleș, vr'o ciți-va banī de aramă împrăștiați pe jos. Din crîșmă, prin ușa deschisă să vedea în casa jidanilor: matca era legată și ea fedeleș, cu climpuș în gură.

«Cine să fi pus trebșoara asta la cale, de nu hoțul ce-a scăpat din temniță? În sat toți așa cred, și spun, că aici, în pădurile noastre

s'au ascuns. Grijește și tu, să nu pățiți o nepățită, aici în pustietatea asta.»

Bine am dat cu socoteala, ce avea să-mi spună Ionaș. Și drept și are: «Paza bună...» La căseni nu le-am spus nimic. De ajuns, că știu eu. Mai ales biata nora s'ar prea speria. Mă pun eu să dau de urme, că judec din semne anume puse prin pădure, pe unde dam cu socoteala, că poate s'ar ținea. Nicî o schimbare. Ascult eu sările de-arîndul, doar de-oî auzi vr'un cîntec neobicînit, vr'un fluerat, vr'un nechez... Tăcere de moarte. Cum să mă cerc?

Mi-a săcat știința apucăturilor, cînd iată, într'o sară, cînd Dumitru ca de obicei era gata să pornească cu vitele, văd că nu deschide poarta, ci vine lîngă mine. Hm! n'are tăbac să vede, mă gîndiam. Dar n'am brodit-o.

«Stăpîne — zise — dumniata ști că nu-s eu omul, care să se teamă și de umbra lui. De cincî anî te slujesc, și în miez de noapte ca și în zorî de ziuă, am fost stăpîn pe mine orî în ce ungher din pădurile astea. Nu-î nici nălucire, nici teamă ceea-ce îți spuî. Auzî numai!

Erî noapte cînd m'am ivit în poiana cea mare, ști dta în «înfundături», luna lumina în plin iarba deasă, subțirică, iar în văpaia asta albă un cal priponit își scâldea părul negru ca tăciunele. Pădurea tresări de nechez, și de-odată, ca din pămînt, răsare un voinic de romîn, cum n'am mai văzut, dintr'o săritură e pe spatele neted ale murgului, taie căpăstrul, ce era legat de funia de priponit și roîbul, încordîndu-și gîtul trecu săgeată cătră măgurî, pe cînd pușca din spatele voinicului fulgera de cîte-orî să bătea de spatele fugarului. Funia de priponit e acolo și acum; dar ăsta nu știu cine să fi fost. De ce să fi fugit oare? Nu ști cum-va dumniata cine e?»

«Cine-î nu știu, dar cred că om primejdios nu e... Poate vr'un bătut de soarte. Vr'un fugar dela cătănie. Cine știe ce păcate.»

«Hm! Decît că mă mir, că de ce să fugă el de un ficior cu vitele. Numai măciuca o aveam la mine. Și el era cît un munte, și avea și pușcă!»

«Mai mult nu știu, atîta pot să-ți spuî, că nu-î primejdios, după-ce a fugit.»





«De bună samă, că n'a fi vr'un tilhar și era așa de frumos.» Dumitru deschise apoi poarta și dădu drumul vitelor. . . .

Acum știam, că nu-s toate scornituri, ce se vestise de hoț. Toate nu vor fi cu lapte, de

bună-seamă, dar sîmbure de adevăr tot e. Lui Vasile și femeilor nu le spun nimica, dar îmi fac ochii în patru, și mă gîndesc la măsuri de va fi să ne caute și pe noi într'o noapte.

(Va urma.)

I. Agîrbicean.

## CEVA DESPRE AȘA-NUMITUL „ADEVĂR POETIC“.

Adevăr poetic ?

Ce o mai fi și asta, se vor întreba cu drept uni și alții, dintre cei ce-și vor lua osteneala să cetească titlul pus în fruntea acestor șire.

În graiul de toate zilele dăm adese de cuvîntul «adevăr», cînd singur, cînd garnisit. Cetim mereu despre «adevăruri eterne, absolute» deși la adecă, le-am putea număra pe degete adevărurile aceste.

«Ce-un secol ne zice, ceialalți ne deszic.»

Dar despre «adevărul poetic» auzim mai rar.

Ei bine, despre această specie de adevăr voesc să spun eu unele și altele, în cele ce urmează.

\* \* \*

Eram student în gimnasiu, cînd un profesor ne-a amintit primaoară cuvîntul : *adevăr poetic*. A făcut'o în legătură cu poesia «La icoană» de Vlăhuță, în care o mamă se roagă de icoana Preacuratei Fecioare, ca să-î mintuiască copilul greu bolnav. Copilul însă moare în decursul rugăciunei, și mama, în paroxismul desperărei



DELA GHIOROC.

trîntește cadavrul de icoana Fecioarei, care cade la pămînt, o lovește apoi cu piciorul între un potop de cuvinte înjurioase.

La tot casul un subiect cutezat, care ar putea jigni simțul religios al multor pedanți în ale credinței, dacă poetul nu ar îmblînzi întreaga scenerie prin cuvintele finale, mama furioasă «era nebună.» Acum cînd mă cuget mai independent, decît atunci, cînd stam încîtva sub influința autoritară a profesorului meu, trebuie să afirm, că în poesia aceasta tocmai din cauză că fapta sacrilegă o comite o *nebună*, nu aflu nimic deosebit, nu aflu nici un criteriu, prin ce ași putea deosebi adevărul exprimat de Vlăhuța, de un alt adevăr.

După părerea mea deci, în poesia asta *nu* e exprimat un *adevăr poetic*, sați cel puțin nu e un adevăr poetic pronunțat, încît să-ți servească drept exemplu întru definierea noțiunii de adevăr poetic. Dar destul cu exemplul negativ.

Să spun mai bine un cas pozitiv, din care să înțelegem rostul noțiunii ce ne preocupă.

Într'unul din numerii din anul trecut ai «Luceafărului» a apărut o poezie scrisă de un tînăr și bun scriitor de-al noștri. Poesia a produs la timpul său oare-care resens în unele cercuri romînești.

În poesia asta spune poetul, că, dacă el ar fi Dumnezeu, ar lovi cu fulgere în credinciosul care să tîrăe închinîndu-se înainte-î, și din potrivă, pe cutezătorul *ateu*, care i-se opune, l-ar ridica în slavă.

O idee puternică și temeiară. Dar e un adevăr și încă un *adevăr poetic*.

E cutezată ideea căci este în contrast cu concepția creștină și iudaică despre D-zeu, în sensul căreia D-zeu cere dela om supunere și închinare necondiționată. Dar în sine ideea e adevărată. Nu e decît o apoteosă a puterii, a curajului, a bărbăției. Sînt și au fost popoare la cari numai curajul e virtute, sați cel puțin acesta e suprema virtute.

Așa dară poetul nu spune un neadevăr cînd preamărește curajul și hulește umilirea. Deosebit e numai felul, în care o face, trăgînd *ultima consecuență dintr'o idee* în sine corectă. Să zic așa, e o *esagerare*, pe care o *iertăm bucurosi poetului* dar *altuia nu*.

Un alt exemplu :

Cunoaștem cu toții admirabila poezie alui Heine : «Die Grenadiere.» Doi grenadiri de-ai lui Napoleon cel mare se întorc acasă din Rusia. Pe drum află vestea tristă, că împăratul lor e prisoner. Vestea asta i sdrobește cu totul și bărbații oțeliți în atîtea lupte, se pun pe plîns ca copiii.

În gura unuia dintre ei pune Heine frumoasele cuvinte :

Was scheert mich Weib, was schert mich Kind,  
Ich trag weit bess'res Verlangen.  
Lass sie betteln gehn wenn sie hungrig sind,  
Mein Kaiser, mein Kaiser gefangen.

Și grenadirul simte, că i-se apropie sfîrșitul. De-aceea el roagă pe tovarășul seii, că dacă s'ar întîmpla să moară, să-l ducă acasă în Franca și să-l îngroape în pămîntul patriei. Și să-î pună în mormînt și sabia și armele toate, precum și crucea legiunei de onoare pe piept. Ca ast-fel să steie el în groapă, pînă cînd va suna iară-și fanfara de luptă, și vor bubui tunurile. Și cînd va trece împăratul peste mormîntul lui, el se va scula din groapă spre a-l apăra din nou de ori-ce primejdie.

I știm din istorie pe bravii grenadiri alui Napoleon, superba gardă, a cărei devisă era : «garda moare, dar nu să predă nici-odată.»

Așa dară poesia lui Heine e clădită pe un fond istoric. Poetul nu face alt-ceva, decît *idealizează* — ca să mă folosesc iarăși de cuvîntul meu — *esagerează* puțin însuflețirea eroică a gardei față de marele ei stăpîn. Și esagerarea asta ne place, pentru-că o face un poet, cu alte cuvinte, aflăm în ea un *adevăr poetic*.

Vom înțelege mai bine rostul adevărului poetic dacă vom compara poesia asta cu un vers, pe care l-am cetit într'un număr de crăciun din anul lui trecut în foaia «Budapesti Napló», sub titlul «*Al treilea grenadir*» scris de un poet maghiar de alt-cum mare humanitarist. Numitul poet publică întreaga traducere a poesiei lui Heine, despre cei doi grenadiri, apoi mai adaugă el cîteva strofe, cu cari dă cuvîntul unui al treilea grenadir. Acesta însă nu e de un gînd cu ceialalți doi. El e un om modern, omul veacului al 20-lea, care-și rîde de însuflețirea soților lui, pentru marele carnifice. El nu e apli-



cat să-și verse nici un picur de sînge pentru turburătorul păcii și a înfrățirii popoarelor.

Nu ne bate imediat la ochi, că aici nu avem de lucru cu un poet, în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci cu un filosof modern? Și nu observăm, ca grenadirul al treilea din poesia asta e un anachronism istoric?

Așa nu s'a cugetat nici unul din neînfrînta gardă alui Napoleon. Decî poetul maghiar, nu numai că nu ne spună un adevăr poetic, ci a comis un *neadevăr* absolut nepoetic.

Și asta ne bate cu atît mai tare la ochi și produce un *resens* cu atît mai mare, cu cît el își adaugă filosofările humanitare tocmai la superba poezie alui Heine: «Grenadirii» care remîne pe veci un mîrgăritar de *adevăr poetic*.

\* \* \*

Încă un scurt exemplu dintr'un alt domeniu.

În «Neguțătorul din Veneția» alui Shakespeare Shylok jidanul usurar se adresează tribunalului Veneției, ca să-î adjudece dreptul de-a tăia un funt de carne din trupul lui Antonio. Dreptul acesta și-l asigurase el, prin un contract încheiat cu Antonio. Forul judecătoresc i încuviințează dreptul, însă numai cu condiția, că așa să tae carnea, încît să nu curgă nici un picur de sînge.

E natural, că prin sentința asta se eludează bietul Schylok.

Deslegarea asta e poetică, însă nu e iuridică.

Un jurist ar fi respins pe petent dela început pe motivul, că pretinde un lucru imoral.

Intreaga obligație încheiată cu Antonio e nulă fiind obiectul ei «*turpis causa*», cum se zice în dreptul roman. Poetul însă se abate dela dogmele iuridice și își crează o justiție după plac și după cerințele piesei. Și nu ne supărăm pe el. Pentru-că deslegarea ce o dă el poate se fie excepționată de iuriști, dar la nici un cas nu de ceialalți oameni. Și în urma urmelor rezultatul e același: anume îl împedecară pe Schylok de a se resbuna asupra lui Antonio. Deaceea e și în soluțiunea lui Shakespeare văd un *adevăr poetic*.

\* \* \*

Și-acum, din exemplele de mai sus, să ne tragem concluziunea, să ne încercăm a defini noțiunea adevărului poetic.

Cu toții ne-am delectat nu odată în caricaturile foilor humoristice. Ei bine, toate caricaturile acestea la aparență atît de variate, au două note comune: *prima* e fondul adevărat real, a *doua* e esagerarea acestui fond în direcția comicului, a ridicolului.

Dacă e permis să mă folosesc de o comparație, adevărul poetic încă nu e altceva, decît esagerarea adevărului a fondului real, însă nu în direcția ridicolului ci în direcția contrară a *sublimului*.

Am văzut din toate pildele de mai sus, că adevărurile poetice se bazează toate pe un adevăr, pe ceva real, fie acel adevăr de orî-ce natură: etic, istoric, religios, etc.

Adevărul acesta însă în minile unui adevărat poet se transformă, devine mai eteric, mai idealizat. Poetul ne înalță în sfere mai înalte, dar cu toate acestea nu încetăm a atinge pămîntul, barem cu vîrfurile picioarelor.

Dar apoi cel ce cutează să spună un astfel de adevăr, trebuie să fie cu adevărat poet iar nu un versificator.

În minile unui astfel de om adevărul se deformează, și ceea-ce ne spune, ne jignește bunul simț — e o grobianitate. Poate ați cetit productul unui astfel de versificator, care vrînd să fie sublim a dat viață următoarelor șire:

«In durerea mea păgină  
De-ași avea puterea eî,  
Ași lua Pămîntu'n mîină  
Și la-și svîrli în Dumnezetî.»

Așa cred, că nu se va afla nimeni, care să susție, că în șirele acestea s'ar afla un adevăr poetic.

Ci mai virtos ne convingem, despre potrivirea vorbei «că mulți sunt chemați, dar puținii aleși.» Iar cei *aleși* sunt poeții. Și numai adevărurile rostite de ei, așa cum ni-le știu ei spune, sînt *adevăruri poetice*.

Dr. Valer Moldovan.



## EMERIC MAĐÁCH. — TRAGEDIA OMULUI.

(Urmare.)

Trad. de Octavian Goga.

## TABLOUL VII.

(Urmare.)

*Lucifer.*

De ce părinte și cei fără vină?

*Patriarhul.*E fără vină șerpele, când mic e,  
Ori dacă n'are dinții de otravă  
Și nu-l omori?*Adam.*Grozav va fi păcatul,  
Ce într'atît a răzvrătît mînia 'n  
Biserica iubirei.*Patriarhul.*

Fiul meu!

Nu-î iubitor, acel ce trupu-și cruță,  
Ci cel ce 'n suflet poartă înfrînarea —  
Și sabie și zărî de foc străbate,  
Spre inima aceleia ce-a zis:  
Nu pace-aduc ci luptă pe pămînt.  
— Acești, ce-î vezi, aști păcătoși vestesc  
Învățătura preasfintei treimi  
Cu homoŭusion, pe cînd soborul,  
Biserica în homouision,  
A ferecat articol de credință.*Călugării.*

Să moară toți. Curînd, căci arde rugul.

*Adam.*Lăsați-vă decî prieteni de așt i,  
Mai bună jertfă e 'nfruntarea morții  
În lupta mare-a sfîntului mormînt.*Un bătrîn eretic.*Noi pentru Domnul Dumnezeu murim,  
Te du de-aici Satană cu ispita.*Un călugăr.*

Nemernice! Te lauzi cu adevărul?

*Bătrînul eretic.*Nu e cu noi soborul din *Rimini*  
Și altele?*Călugărul.*Pe căi piezișe-au fost;  
La Nicaea. drept găitor sinodul,  
Ne-a întărit învățătura, nu știi?*Bătrînul eretic.*Obraznici sînt clicășii păcătoși,  
Cuvîntul lor ar vrea să-l credem. — Spune-mi  
Avut-ați voi părinte sufletesc,  
Ca *Arie*, ori cei doi *Eusebi*?*Călugărul.*Dar voi aveți un *Atanasiu*? Spune!*Bătrînul eretic.*

Martirii voștri?

*Călugărul.*

Mai mulți sînt ca la voi!

*Bătrînul eretic.*Frumoși martiri. Cu joc de arătari,  
I-a dus la moarte: diavolul. — Zic voauă,  
În adevăr voi sînteți *Babylonul*,  
Acea muiere dată preacurviei,  
Ce după graiul sfîntului Ioan,  
S'a prăpădi de pe țărîna lumii...*Călugărul.*Voi Antichrist, de care pomenește  
În cartea lui, Ioan evangelistul,  
Înșelătorî, tovarăși toți cu dracul!*Bătrînul eretic.*

Iar' voi mișei, țilharî și nesătu!

*Patriarhul.*Haid', duceți-î la rug, căci vremea trece.  
Să ardă ei spre-a Domnului mărîre!



*Bătrînul eretic.*

Spre slava lui. — Tu adevăr grăiești  
Om păcătos, — noi pentru *El* murim.  
Voi sinteți tari, cuvîntul vost, poruncă-î,  
Dar sus în cer judecătorul șade  
Și zilele vi-s numărate-acolo!  
Al nostru sînge alți luptători naște,  
Cuvîntul nost' trăi-va și scînteia-î  
Înflăcări-va veacuri viitoare.  
— Decî haideți toți, tovarăși să murim!

*Ereticii.* (Cîntă în cor.)

1. Dumnezeuul meu, Dumnezeuul meu de ce m'ai părăsit; departe de ajutorul meu și de cuvintele strigării mele?
2. Dumnezeuul meu, strig ziua și nu mă auzi, strig noaptea și nu aflu repaos.
3. Totuș tu sfînt ești — — — (Psalm. XXII.)

*Călugării.* (Înterup în cor.)

1. Ceartă Iehova pe cei ce se ceartă cu mine, luptă-te cu cei ce se luptă cu mine.
2. Ia pavăza și scutul și scoală-te întru ajutorul meu!
3. Întinde lancea și închide calea celor ce mă urmăresc — — — (Psalm. XXXV.)

(Patriarhul și convoiul se depărtează. Cîți-va călugări cu «tractate» se amestecă între cruciați.)

*Lucifer.*

Ce stai tăcut? — Ori, spune, te 'ngrozești?  
Doar' tragedie-o crezi? — Schimbă-ți judecata  
Zi-î comedie și te 'nveselește!

*Adam.*

De ce glumești? Poți dar și pentr'un i,  
Să stai așa senin în fața morții?  
— Dar ce-î atunci sublimul pe pămînt?

*Lucifer.*

Sublimul și ridicolul sînt frați.  
Un fir de păr desparte-î doar' numai,  
În inimă e glasul judecății  
Și simțul e judecătorul taînic,  
Ce-și bate joc, ori îndumnezeiește.

*Adam.*

Ah ochii mei, de ce-au văzut păcatul?  
O luptă mică, mare 'n meșteșugu-î,

Otravă rea, cu multă trudă scursă,  
Din cea mai mîndră și frumoasă floare..  
Eu astă floare-o cunoșteam demult,  
În a credinței vreme de prigoană,  
— Care-a sdrobot-o, — unde-î păcătosul?..

*Lucifer.*

Învingerea e însași păcătoasă,  
Ea 'mprăștie pe 'nvingători în urmă.  
Naște martiri frăția din perzare,  
Putere dă, — o vezi, e la eretici.

*Adam.*

În adevăr, eu spada mi-aș sdrobi  
Și m'aș întoarce 'n țara mea la nord,  
Unde în umbra codrilor strămoși  
Curatul suflet, cinstea de bărbat  
Se 'mpotrivesc otrăvilor de azi.  
Dar uite-un glas în taîna spune-mi vecinic,  
Că fața vremii e trebui s'o schimb.

*Lucifer.*

Zădarnic gînd! — Pe individ nici cînd,  
Nu-l vezi pășind dușman cu vremea lui,  
Căci vremea e un rîu: te adîncește,  
Ori valul ei te duce înainte  
Și 'notător e omul' nu cîrmaciî.  
Cei porecliți de cronicî mari, ori sfinți,  
Au înțeles cu toții rostul vremii,  
Dar duhul nou nu ei l-aî plăsmuit.  
— Doar' nu zorește, căci cocoșul cîntă,  
Ci cîntă el cînd zorile le vede.  
Acei, ce-î vezi grăbind așa la moarte,  
Cînd alții rîd de lanșurile lor,  
'Naintea lor vîd urma unui om,  
Ideia *nouă*-asupra lor plutește;  
Ei pentru ea azi mor, dar următorii  
O vor găsi și 'n pravul de pe uliți.  
— Dar să 'nctăm. În tabără te uită,  
Cum tot rolesc călugări nespălați,  
Lovind nebuni din mîni și din picioare,  
Să-î ascultăm!

*Un călugăr.* (Amestecîndu-se printre cruciați.)

Haîd', cumpărați voînici!  
E-a pocăirii 'nvățătură-aici.  
Bun călăuz în vremi de desnădejde:  
Învață-vă, că hoțul de bisericî

Și ucigași și martori mincinoși  
 Ori păcătoși de prea-curve, — toți  
 Cîți ani vor sta în muncile din iad.  
 Și 'nvață-vă scăparea de pedepsă.  
 Bogatul dă vre-o două-zeci, — săracul  
 Răscumpără-și cu trei *solidi* anul.  
 Cel fără bani, răscumpără-și și dînsul,  
 Un an c'o mie lovitură de bici.  
 — Decă cumpărați-o cartea asta scumpă.

*Cruciații.*

Haid' s'o vedem. — Ei, vinde-ne-o părinte!

*Adam.*

Rău negustor și răi cumpărători,  
 Ia-ți sabia și sparge țirgu 'ntreg!

*Lucifer.* (Încurcat.)

O iartă-mă! — Călugărul mi-e prieten,  
 Î-mi place mie lumea ast'a lor,  
 Căci de-l mai mare slava *Luī* din cer,  
 Cu slava *Luī* m'am înălțat și eu  
 Numai tu singur ai rămas mai jos.

(Eva ca Isaura și Helena cameriera ei, țipînd grăbesc  
 spre Adam, urmărîte în fugă de cîți-va cruciați, cari se  
 perd în grabă.)

*Eva.* (Căzînd de osteneală.)

Scăpare, ah! — —

*Adam.*

Trezește-te frumoaso,  
 Scăpată ești! Deschideți ochii dragi,  
 Senini, curați . . . — Ce s'a 'ntimplat cu dînsa?

*Helene.*

Noi ne preumblam și admiram natura,  
 În afunzișul umbrei din grădină  
 Și fără gînd ne-am așezat pe iarba.  
 Cînta așa frumos priveghetoarea,  
 Cînd printre crengi doi ochi lucind văzurăm,  
 Cu patimă selbatică într'înșii.  
 Noi speriate am fugit și 'n urmă,  
 Patru cruciați ne fugăreau nebuni  
 Și ne prindeau de n'ai fi fost în cale!

*Adam.*

O, nici nu știu, să-ți mai doresc trezvia,  
 Să nu te duci iar' ca un vis răzleț . . .  
 Cum poate fi pe lumea asta trup,  
 Curat ca duhul, vrednic de închinare . . .

*Lucifer.*

Un trup ca duhul . . . — Soarta 'n adevăr,  
 Nici c'ar putea mai bine pedepsi,  
 Pe 'ndrăgostitul pentru nebunia-i,  
 De cît lăsînd aievea, împlinirea  
 Cuvintelor de laudă, tuturora . . .

(Va urma.)



† Francisc Lenbach.



† Mauriciu Jókai.



## RAZE VESELE PRIN NEGURĂ POSOMORÎTĂ.

### 1. Dansul.

Zi, țigane, pînă mine,  
Că mindrușii-î pare bine;  
Zi, țigane, zi drăguș:  
Pin-oiu rămînea desculț!  
(Poporan).

Fost-a odată, și nu tocmai de demult, cînd capiî așa numitei «Școale pietiste»: un Franke, un Joachim Lange, un Collin, considerați de lucruri diavolești jocurile țărănești și dansurile de saloane, iar predicatorii școalei afurisați și anatemisați pe bieții jucători sau dansatori și le refușau cuminecătura.

Astă-zi, har Domnului, nimeni nu ne afurisește, dacă știm «Ardeleana» și «Învîrtita»; nimeni nu ne anatemisează, dacă întindem «Hora» și «Sîrba», «Hațegana» și «Romana»; valsul, polca sau cuadrilul. De multe-ori nici n'ar fi cine să ne afurisească, băgînd de seamă că:

Dînd uitării grija, scîrba,  
Inima în piept le saltă:  
Pin' și popa-î trage sîrba  
Cu creștinii la-olaltă

(Șt. O. Iosif).

Adevăr grăind, le învîrtește cine le poate și le dansează cine știe, dar eu nu le știu, că de le-ași ști, — n'ași mai scrie despre ele.

Ca Romîni, jucăm bucuros, cînd nu ne joacă năcazurile vieții. Și cu jocurile ne deprindem de micii copii, văzînd și imitînd săriturile, învîrtiturile și figurile, cari le fac feciorii la horă. D-î Reteganul ne asigură unde-va, că băieții și băiețele noastre nici nu gată bine școala, cînd știu deja aproape toate jocurile locale.

Cînd e zi de sărbătoare  
Nici capul nu mă mai doare.

Zilele de Duminecă și sărbători sînt cu drag așteptate de tineretul nostru dela țară, care după munca obositoare de peste săptămîină, se ușurează în distracțiile acestor zile.

Știm cu toții, că jocurile țaranilor noștri sînt în multe locuri fermecătoare. Spiritul viu al poporului pișcă pe acei indivizi, cari nu știu sau nu pot ținea isonul cu mulțimea jucătorilor, adresîndu-le, mai cu ocol, mai pe față, strigături de felul celor următoare:

Saî în sus și vin 'n jos  
Și zi, c'ai jucat frumos!

(Reteganul, Chiuituri).

saū :

Așa sare badea sus,  
Par'că-î un puuș de urs!  
(Id.).

saū :

Astă mîndră bine joacă,  
Numa-mî pare că-î cam șchioapă,  
De-ar fi și bădița șchiop:  
Te-aî putea uita la joc.  
(Jarnik-Bărseanu).

Dacă lăutarul nu vrea, saū nu știe să «zică» mai bine, este rezervată și pentru dînsul cite o cazanie:

Zi, țigane, pînă-î spuiū,  
Orî pune-î cetera 'n cuiū!  
(Reteganul, Chiuituri).

la ceea-ce un alt flăcău, mai cuminte, mai așezat, adaugă reflexii atenuante, filosofice:

Decît c'o ceteră rea,  
Mai bine cu gura mea.  
Cetera le și greșește,  
Gura mea le potrivește.

(Id.).

«Domnișorii și domnișoarele» nu se lasă — firește — nici dînsii mai pe jos. Dansul a intrat pe deplin în obiceiurile tuturor claselor societății. Nu trece nici o ocasiune mai însemnată fără musică, nici petrecere fără dans. Dulcii ilusii de bucurie surid fetișcanelor pline de



Dșoara Marioara Dogee.

viață în serile de petreceri, iar mamele gureșe, cărora le-ați suris mai multe primăveri, cu tăinice sentimente își aduc aminte de timpurile trecute, când tineri «fercheși» și sclivisiți radios hupăiau împrejurul lor. «Acele au fost timpuri fericite!» . . .

Sala este decorată feeric. Valuri de lumină fac să strălucească frumusețile aprinse de demonul petrecerei. Toaleta vii și calde îți mîngăie privirea. Un aer parfumat îți răcorește mirosul. Primele acorduri ale muzicii răsună. Din șirul electrisat al privitorilor se desfac părechii de părechii, alunecînd blînd pe undele ritmice ale dansului. Sfiala dispăre, sufletele cuprinse de încîntările momentului se avîntă cu drag în împărăția fericirii.

Toate supărările vieții, toate suferințele se topesc, ca . . . ceara de fața focului. Trupul mlădios al coconiței se lasă încrezător pe brațul fericitului tînăr. Nu este oare adevărat, că ne întoarcem la timpurile primitive, când natura era singurul sfetnic al omului? Ceea-ce în alte zile e oprit, astăzi este o condiție a bunelor maniere. De aceea, brațul junelui cuprinde fără sfială talia fecioarei, mîna acesteia zace încrezătoare pe brațul lui, capul ei se apleacă visător pe umărul lui. Cît de fericite momente și cît de îngrabă trec!

Nu sînt tocmai rari oamenii, cari nu știu dansa. Altoră nu le place să danseze, fiind-că nu pot. Bună-oară e unu. Altoră, în fine nu le place fiind-că n'au plăcere.

Firea, temperamentul, dispozițiile nu te lasă de multe-ori să-ți rupi călcîiele în virtejul învăpăiat al polcelor. Dar în generalitatea casurilor dansul place și se impune atît pentru variație, cît și din punct de vedere igienic, care și el cîntărește mult.

Dansează deci cine poate și cum poate; cine are plăcere și cum are plăcere. Țăranul din coliba de vâlătuci își rupe călcîiele la zurnăitul unor coarde sparte. Fetița cu cretință se învîrte cochetă în Hora frățească sau în Ardeleana învăpăiată, ba pînă și baba se aprinde pe vremuri și în clipe de acelea, căci alt-fel nu i-ar fi eșit vorba:

Cît e baba de bătrînă,  
Cînd aude cetera:  
Pune floare la ureche  
Și joacă ca șapte fete!

(De pe la noi).

Dar și la clasele culte, cîte inimi fragede și iubitoare nu-și destăinuesc dorurile ascunse și patimile înfocate; cîte sentimente duioase și inocente nu se amestecă printre acordurile melodioase ale muzicii!

Și multe ființe se lasă a fi tirite de încîntătoarele farmece ale unei serii de bal, pentru ca în revărsatul zorilor să înceapă din nou seria suferințelor. Și atunci nu rămîn decît dulci amintiri de fericiri trecute, cu cari se consolează sufletul îndurerat.

Adio vals, adio accente armonioase: din voi nu ne rămîn decît suvenirii duioase! G. T.

## PLAGIERI MÚSICALE ȘI LITERARE.

Dl I. Cl. Iuga, tînărul nostru compositor, a prins cu ocaua mică pe niște indivizi cu firmă unguerească, a căror nerușinată îndrăzneală însă le dă de gol proveniența problematică. În editura lui «Rozsnyai Károly» din Budapesta a apărut nu de mult: «Elsz-e még? Bús dal. szövegét irta Rudnyánszky Gyula, zenéjét szerzè Rényi Károly». «Comparînd aceasta piesă — zice dl Iuga — cu «Unde ești» alui G. Cavadia, am observat că compositorul ungar a furat din tact în tact întreaga piesa lui Cavadia cu acela neînsemnată deosebire, că pînă cînd Cavadia a aranjat piesa pentru voce și pian ast-fel, că

pianul cîntă numai acompaniamentul, iar vocea cîntă melodia, — dl Rényi a pus întreg acompaniamentul la mîna stîngă (adecă în cheia bassului la pian), iar mînei drepte i-a dat să cînte melodia. Apoi a mai lăsat ici-colea cîte un ton afară din cîte un acord, crezînd, că ast-fel va înșela lumea. Dar nici chiar tonalitatea n'a schimbat-o, lăsînd și el piesa în *h moll*.

Atîta cu privire la muzică! Iar ceia ce privește textul, ca să-și poată face orî-cine idee despre originalitatea lui Rudnyánszky Gyula lasă aci să urmeze atît textul original român a lui Șerbănescu, cît și cel plagiat al lui I. Rudnyánszky:



## UNDE EȘTI?

de Th. Șerbănescu.

Înzadar în larga lume  
Caut să te mai gădesc,  
Tu l'al cărei dulce nume  
Și azi încă 'ngălbinesc  
Dacă tu tot mai trăești,  
Unde ești, unde ești?

Înger cu aripa ușoară  
Pe pământ venit din cer,  
Te-ai întors tu în cer iară  
Cerulei în dar te cer.  
Dintre îngerii tu lipsești,  
Unde ești, unde ești?

Tu steluța vieții mele  
În ce nopți te-ai cufundat?  
Înzadar te cat prin stele  
Stelele încă te cat  
Ca și mie le lipsești,  
Unde ești? . . . etc.

## ÉLSZ-E MÉG?

irta Rudnyánszky Gyula.

A világ hol rejthet téged?  
Hiába sápadok,  
Szerelmem hiába éget  
Te reád nem talállok.  
Merre jársz! tudja az ég,  
Elsz-e még, élsz-e még?

Angyalom, te édes tiszta  
Kit az ég adott nekem,  
Tán az égbe tértél vissza?  
Mind hiába kérdezem,  
Angyalok se láttak rég,  
Elsz-e még, élsz-e még?

Melyik éj ködébe tűntél  
Szivemnek csillaga? [tél,  
Tündökölni hogy megszűn-  
Szomorú a menybolt maga  
Az a két szem ott sem ég,  
Elsz-e még? . . . etc.

De toate aceste însă nu ne-ar prea durea capul, dar ne mirăm de cutezanța ne mai pomenită, ce și-o ia dl Rényi Károly, edînd sub firma sa, ca și *pe cea mai nouă și minunat de frumoasă* (remekszép = admirabilă) *compoziție proprie*, o romanță romînească, compusă de un compozitor român, *care a fost una dintre romanțele prezentate și paremi-se premiate chiar la espoziția universală din Paris în anul 1889* »

Tot în editura dluî Rozsnyai — după catalogul de pe ultima față — aū mai apărut: Az én bánatom (Cînd luna Mai), Emlékszel-e? (Știi tu?), a căror autor e tot dl Rudnyánszky Gyula.

## CRONICĂ ȘI NOTIȚE.

**Coperta** numărului de față e lucrată de dl *Lascar Vorel*, (originar din România) un distins elev al academiei de pictură din München. — Pentru munca pusă în serviciul revistei noastre, îl rugăm să primească cele mai sincere mulțumiri.

\* \* \*

**Pictarea catedralei din Sibiu.** Cu vie multă mire sulletească luăm act de hotărîrea forurilor competente dela Sibiu, cari după-cum ni-se spune în «Telegraful Român», s'au hotărît să angajeze pentru pictarea superbeii catedrale pe dl profesor *Octavian Smigelschi*. În revista noastră am relevat în diferite rînduri, însemnătatea împrejurării de a sprijini măiestrii noștri în asemenea lucrări și am accentuat valoarea artistică a creațiunilor dluî *Smigelschi*. Cu satisfacție luăm la cunoștință, că juriul compus din măiestrii din străinătate, a judecat dluî *Smigelschi* întîietatea între concurenții dela Sibiu.

După-cum sîntem înformați dl *Smigelschi* va espune tablourile sale, încă în luna curentă și la *București*. Frații din țara romînească deci vor avea ocazie să admire și dinșii creațiunile de artă ale unuî pictor ardelean.

\* \* \*

**Mauriciu Jókai** † Zilele trecute a fost petrecut la groapă cel mai mare romancier maghiar: *Mauriciu Jókai*. Strălucirea orbitoare, cinstea și durerea obștească a capitalei, cari aū întovărsit

calea de pe urmă a acestuî frumos moșneag, sînt o lămurită dovadă asupra însemnătății activității lui. Munca desvoltată de Jókai în decurs de 60 de ani, a fost dintre cele mai binecuvîntate pentru Maghiari. Activitatea lui se începe în pragul anuluî 1848, cînd alături de Petőfi și alți fruntași ai literaturii maghiare a luptat pentru drepturile politice ale neamuluî său, cu cuvîntul și cu brațul. Din anul 47 cînd și-a edat primul roman și pînă în zilele noastre, Jókai a scris aproape 300 de volume. Activitatea rodnică a acestuî scriitor a săvîrșit muncă de consolidare și r. deșteptare națională. Bărbații politici le-au dat Ungurilor o țară independentă, Jókai le-a creat o literatură originală, ce se nutrea din sufletul poporuluî maghiar; ast-fel aū ajuns toate romanele lui un element de educațiune națională. O fantasmă, ce cu greu se înfrînă, o povestire mlădioasă și nespuse de ușoară, și umor sănătos caracterizează operele lui. Nu atît în romanele istorice, în cari ne dă mai mult figuri imaginare, ci în cele, cari tratează o problemă cu fond social sau politic din timpurile mai noi, (d. e. «Uj Földesúr»), puterea de zugrăvire a lui Jókai e neîntrecută. Ca toți reprezentanții școalei romantice ast-fel și Jókai pune un pond deosebit pe felul interesant al poveștii; analiza mai adîncă a unor situații sufletești nu-l preocupă. În romanele lui creiază tipurile vieții sociale ungurești și



alcătuieste din graful poporului o limbă acomodată pentru roman și novelă. Subiectele și le aduce de multe ori în legătură cu evenimente de interes general, sau cu probleme actuale. În mai multe romane și novele de ale sale ocură și cite un român; pe noi însă nu ne cunoaște în deajuns. Româniul lui sînt decî lipsiți de ori-ce temeî al realității și sînt tratați din partea autorului, cînd cu ură fără marginî («Brády család»), cînd cu bunăvoință glumeată («Szegény gazdagok»). În general, o greșală de căpetenie a romanelor lui e exagerarea, care îl îndeamnă să ne dea figuri extraordinare, demoni și îngeri, dar oameni mai rar. Greșelile lui însă dispar în firele povestii țesute admirabil, ast-fel că deși cetînd un roman de Jókai, avem impresia că plutim între cer și pămînt, într'o lume imaginară, totuși autorul ne înlănțuiește interesul pînă la sfîrșit.

Judecînd valoarea operelor lui Jókai din punctul de vedere al serviciului național, ce l-a adus neamului unguresc, înțelegem pe deplin și apreciem părerea de rău, cu care l'a petrecut la groapă întreaga lume ungurească pe vrednicul bărbat. Ungurii au îngropat acum pe învățătorul, care pentru noi, Romîniul încă nu s'a născut.

\* \* \*

**Francisc Lenbach**, † Cel mai de frunte reprezentant al artei germane s'a stîns în Lenbach. Marele artist al penelului a fost un psiholog de o forță extraordinară. Portretele zugrăvite de acest măiestru sînt capo d'opere prin împrejurarea, că artistul marchează pe pînză întreaga viața sufletească a individului. Lenbach a stat mai întîi sub influința școalei venețiene, mai tîrziu creațiunile lui Rembrandt lasă urme asupra dezvoltării lui. Cu timpul însă s'a emancipat cu desăvîrșire; a făcut călătoriile prin Italia, Spania, etc., a pictat o mulțime de peisaje din natură, pe urmă s'a ocupat exclusiv cu portretistica. Operele lui Lenbach se disting prin desenul perfect, ci îndeosebi admirabila tehnică de colorî și concepția-i caracteristică, cari au creat o direcție nouă — il fac nemuritor. Dintre portretele celebre executate de Lenbach amintim ale lui: Richard Wagner, Gladstone, Fr. Liszt, Francisc Iosif I, Bismarck, Moltke, Leo XIII, etc. Lenbach a fost în vîrstă de 71 ani; a trăit vreme îndelungată în München, aici a fost și îngropat zilele trecute cu pompă deosebită.

\* \* \*

Ne împlinim cu bucurie datoria de a în cunoștința și noi pe cetitorii noștri, că *Academia Romîna* din România a stabilit unele inovațiuni în privința *ortografiei noastre*. În sesiunea anuală, care s'a încheiat săptămînilor trecute, dl Titu

Maiorescu, cunoscutul nostru estetician și om politic, a dat cetire raportului secțiunii literare în privința ortografiei, prezentîndu-l spre aprobare. Academia Romîna a și primit inovațiunile propuse. Urmează, ca să cetim broșura, care se tipărește spre lămurirea noiei ortografii — de alt-fel identică cu a noastră, excepționînd 2 puncte convenționale (*â* în loc de *î* și *i* scurt fără sedilă) — ca să ne conformăm ei. Suntem siguri, că vom primi cu toții plini de bucurie această directivă, care ne scapă de anarhia completă, care domnea pînă în ziua de azi în publicistica noastră.

\* \* \*

În numărul de față mai reproducem — drept amintire a frumoasei excursiuni a studenților din Budapesta — tabloul, care represintă pe *axcurșionistii dela Ghioroc* în mijlocul poporului și fotografia d-șoarei *Marioara Dogée*, care și-a cîștigat atîtea merite pentru buna reușită a concertului.

\* \* \*

Poetului nostru *Depărățeanu* i se va desvâli în curînd un bust, în comuna sa natală *Deparați*, în România. *Depărățeanu* a aparținut și el tinerei pleiade de poeți, morți în floarea vîrstei, care se lupta încă cu formarea limbei noastre literare. Una dintre cele mai răușite poezii ale sale este «*Vara la țară*», cunoscută de prin cărțile de cetire.

## CĂRȚI ȘI REVISTE.

(Dări de seamă și notițe bibliografice.)

Am primit la redacție:

Un memoriu al lui *Moise Nicoară* (Monografie istorică) de d-l *Sever Secula*, profesor p. 70. a. 1904, prețul 1 cor. Tip. dieces. gr.-or. rom. Arad.

Vom reveni.

### Errata.

No. 7, p. 157, rîndul 8, alineă II, *Îngîna* în loc de: *în gură*.

## POȘTA REDACȚIEI.

Din lipsă de spațiu sîntem siliți să amînăm răspunsurile la manuscrisele primite.

APARE:	ABONAMENTUL:
La 1 și 15 a fie-cărei lunî, stil v.	Pe 1 an 12 cor., pe jumătate de an 6 cor.
Prețul unui exemplar 50 bani. în Romînia 65 bani.	Pentru străinătate 1 an 16 franci

Redacția: IV., STR. ZÖLDFÁ, 7. Administrația: VI., Str. Vörösmarty 60/a.

Tipografia «Poporul, Romînia» nr. 40, strada Vörösmarty 60/a.